

*Malá cvičebnice
tvůrčího psaní*

René Nekuda

Malá cvičebnice tvůrčího psaní

Autor: René Nekuda

Web: <http://www.renenekuda.cz>

<http://www.alza.cz>

E-mail: kontakt@renenekuda.cz

*Veškeré ilustrace jsou pouze doplňkem textu
a nejsou jeho součástí – byly použity z volně
dostupných zdrojů s řádnou licencí Creative
Commons pro volné šíření.*

Vydala společnost Alza.cz a.s

© Alza.cz a.s., 2012.

VÍTEJTE VE SVĚTĚ INSPIRACE!

Pamatujete si na svůj první školní den? Jste schopni vybavit si vůni ustupující zimy? Viděli jste někdy něco natolik neobvyklého, že jste o tom později vyprávěli svým známým? Dokážete si představit místo, kde jste vyrůstali? Uměli byste popsat chuť wasabi oříšků?

Jestliže jste pětkrát odpověděli ano, pak v sobě máte všechny předpoklady pro to, aby z vás byl dobrý spisovatel/dobrá spisovatelka.

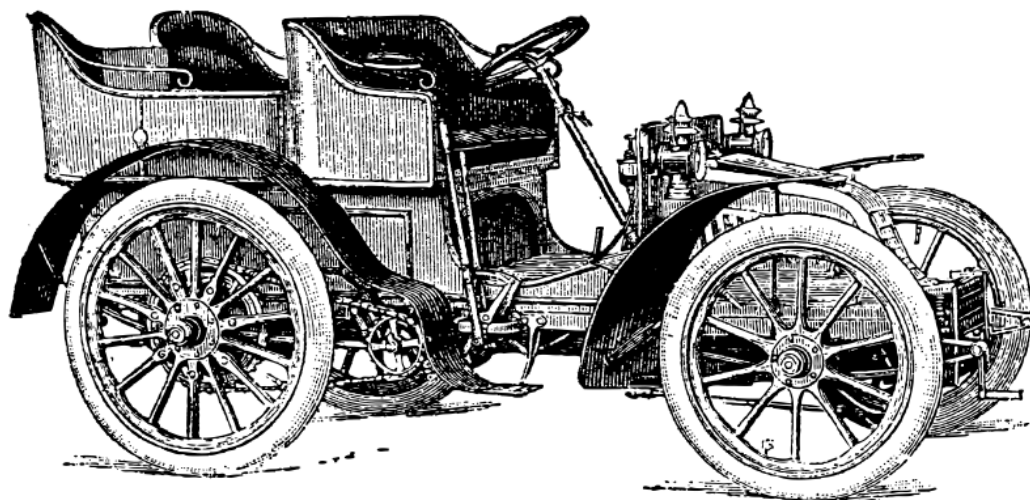
Mám z toho velkou radost a pokusím se vám být průvodcem, který vám dá do ruky dvanáct cvičení tvůrčího psaní, jež byla pečlivě sestavena tak, aby dokázala rozvíjet vaše schopnosti pohybu po papíře.

Mně nějaký čas trvalo, než jsem našel svoji cestu ke psaní, nicméně vy můžete mít všechno jednodušší právě díky této mojí Malé cvičebnici tvůrčího psaní.

Důvěřujte mi, ale nevěřte mi, i když se touto disciplínou zabývám již řadu let. Budeme se pohybovat na poli umění, a to je nevyzpytatelné, pestrobarevné, pro každého jiné, a přesto pro většinu krásné.

Držím vám palce a přeji vám mnoho síly a spoustu skvělých nápadů – váš kočár do říše fantazie je již připraven a netrpělivě na vás čeká...

René Nekuda

DÁ SE PSANÍ NAUCIT?

Prvně si musíme udělat jasno, neboť jsem si téměř jistý, že jste si tuhle otázku položili.

Je zajímavé, kolik lidí se podivuje nad výukou tvůrčího psaní, ale v zásadě nemají nic proti výuce herectví, filmu, hudby či malířství. V tomto ohledu totiž vnímám psaní jako jakýkoliv jiný umělecký obor, který by se měl vyučovat na specializovaných uměleckých školách (se všemi výhodami i nevýhodami, které jsou s tím spojené). Americká zkušenost mi v tomto ohledu dává za pravdu (tam se vyučuje tvůrčí psaní již několik desetiletí).

Každopádně na položenou otázku musím odpovědět (možná trochu překvapivě) NE. Podle mého názoru se psaní nedá naučit v tom smyslu, že by existovala nějaká dělicí čára, kterou když překročíte, stává se z vás spisovatel(ka). Stejně tak nemůžete prohlásit, že Maruška je z 80 % spisovatelkou a Pepíček je spisovatel už ze 120 %. Domnívám se, že to takhle nefunguje.

Psaní se dá rozvíjet, a pokud přijdete například na můj kurz tvůrčího psaní pro veřejnost v bodě B a odejdete v bodě C, mělo to smysl. Jestliže přijdete v bodě N a odejdete jako X, je to skvělé (uvědomte

si, prosím, že i když k tomuto příkladu používám abecedu, její linie by měla být nekonečná). Pokud jste přišli v bodě E a odejdete v bodě E, je něco špatně (ale to se mi ještě – tūk, tūk, tūk – naštěstí nestalo).

Čili smysl výuky tvůrčího psaní vnímám v osobním rozvoji, sebepoznání, sebeuvědomění, sebezařazení (to funguje hlavně v práci ve skupinách), v setkávání se s podobně smýšlejícími lidmi a děláním toho, co vás baví.

Nikomu neslibuji (nemůžu a ani nechci), že z něj udělám slavného spisovatele (i když velká řada mých studentů již úspěšně publikovala). Mé hodnoty a cíle jsou někde jinde – a tohle všechno se odráží v Malé cvičebnici tvůrčího psaní, kterou právě držíte v ruce.

Nemám právo na absolutní pravdu, ale pracoval jsem na svých kurzech již s mnoha lidmi, čili alespoň trochu tuším, kudy vás vést.

Možná vás nenaučím psát jako Ernest Hemingway, nezaručím vám vydání knihy, ale odvedu vás do říše fantazie, kde můžete odhalit mnohá tajemství o fungování příběhu, o sobě a o vašich oblíbených hrdinech z knížek, které máte rádi.

Mně tento svět přijde fascinující! A vám?

JAK TUTO KNIHU POUŽÍVAT

Malá cvičebnice tvůrčího psaní je kniha spíše praktická než teoretická – odtud také název cvičebnice. Jestliže budete vyplňovat jednotlivá cvičení ve zde uvedeném pořadí, nabídne vám ucelený minikurz tvůrčího psaní (ale samozřejmě vám nic nebrání v tom, abyste listovali knihou na přeskáčku).

V životech mnoha slavných spisovatelů objevíme zajímavý fakt – psali pravidelně, většina každý den.

Proto můžete, podle své momentální vytíženosti, vyplňovat cvičebnici v pravidelném rytmu. Nezáleží na tom, jestli budete zpracovávat jedno cvičení denně či dvě týdně, ale osvědčilo se mi, že pravidelný trénink dokáže fantazii nabudit snáz a mnohem lépe než nárazové pokusy o rozcvičení někdy ospalé múzy.

Jednotlivé příspěvky jsou graficky odděleny (jeden na stránku) a mají pevnou strukturu:

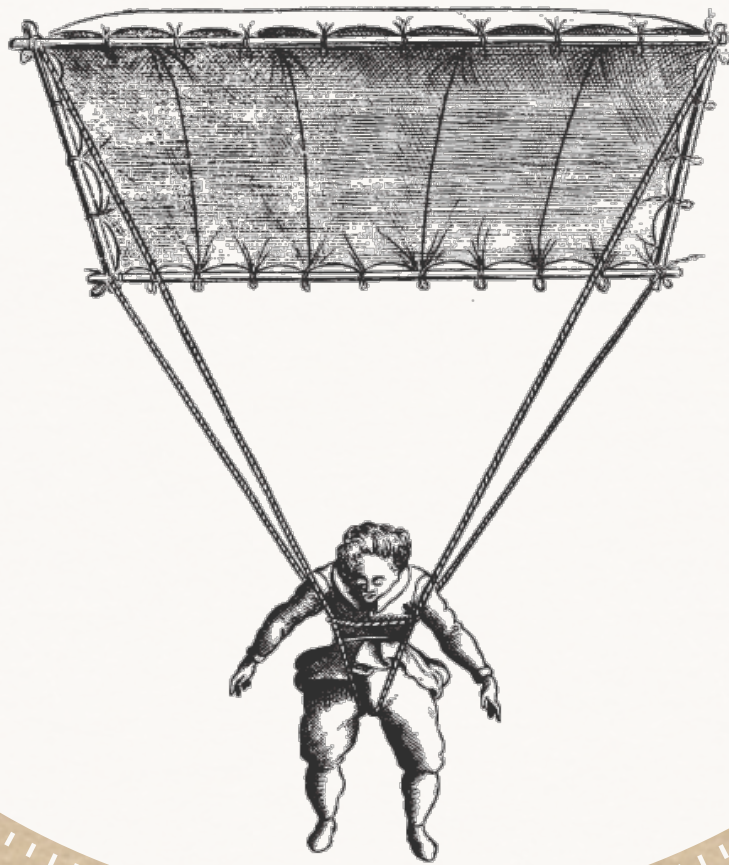
Teorie vám nastíní nejnужnější základ, abyste pochopili, proč je zrovna tohle cvičení důležité a na co je zaměřené.

Praxe je vlastně zadání samotného cvičení. Nenechte se ničím svazovat, hrajte si a tvořte, neboť na kritický hlas přijde řada vzápětí.

Reflexi byste si měli **přečíst až po dopsání** (tj. po splnění úkolu z části Praxe). Najdete zde otázky k zamyšlení a ke zpětné vazbě, které by měly vaše psaní posunout o krok dál. I když jste hráli hru, nyní se můžete něco nového dozvědět, obohatit sebe a své psaní.

Na konci knihy naleznete ještě stránku s nápovědou. Použijte ji kreativně kdykoliv, když si nebudete vědět rady. **Nápověda** vám pomůže s tvorbou postav, místa děje, při hledání tématu a první věty, případně dohromady vytvoří zajímavý námět na povídku.

PRAKTICKÁ CVIČENÍ TVŮRČÍHO PSANÍ

„Mysl je jako padák. Funguje, jenom když je otevřená.“

– Zig Ziglar

Na následujících stránkách najdete dvanáct základních cvičení tvůrčího psaní. Můžete je procházet na přeskáčku nebo tak, jak jsem je seřadil. Každopádně popusťte uzdu své fantazii a pořádně si je užijte!

NÁPAD

Teorie: Pouze touha psát mnohdy nestačí. Důležité je vědět, o čem chci psát, čím chci obohatit své čtenáře, případně literární svět. Většinou nemá cenu podřizovat se jiným, najdete si svůj styl, zkoumejte svůj život a emoce, které jste sami prožili. Věci, situace a zážitky, jenž prošly skrze váš jedinečný a neopakovatelný život, jsou výjimečné – nikdo jiný je neabsorboval jako právě vy. Proto se jich zuby nehty držte a odpíchněte se od nich i ve vašem vlastním psaní!

Praxe: Napište si na prázdný papír své celé jméno. Představte si, že nyní existuje abeceda složená pouze z písmen obsažených ve vašem jméně (krátké *i* můžete počítat jako dlouhé, stejně tak nehleďte na háčky – tj. *r* může být i *ř*). Nyní zkuste vymyslet co nejrychleji deset slov složených pouze z abecedy vašeho jména (písmena se mohou samozřejmě opakovat). Například z mého jména *René Nekuda* by se dalo utvořit slovo *neukradené* či *runa*. Jakmile budete mít svých deset slov, důkladně je prozkoumejte, zameditujte si nad nimi a zkuste najít nějakou zajímavou situaci nebo prožitek ze svého života, o kterém by stálo napsat povídku. Může to být okamžik odhalení pravdy, že Ježíšek neexistuje (pšššt) nebo vzpomínka na velmi teplý podzim, kdy se něco významného stalo. Je to v podstatě jedno – nechte se unášet asociacemi a pak začněte co nejdříve psát...

Reflexe: Našli jste ve svém životě nějaký zajímavý příběh, který by se dal zpracovat? Jste si jistí, že ho máte natolik prožitý, že v něm chytrý čtenář neodhalí prvoplánovou a kostrbatou autorovu ruku? Myslíte si, že mu bude připadat věrohodný, poutavý a silný? Trvalo vám nalezení deseti slov složených z vaší abecedy více než pět minut (k umění psát patří i dobrá slovní zásoba)? Jste přesvědčeni, že tento váš jedinečný příběh bude chtít někdo číst?

PRVNÍ VĚTA

Teorie: Důležitost začátku by se neměla nikdy podceňovat. Upoutává pozornost, stanovuje tempo vyprávění, atmosféru příběhu a seznamuje čtenáře s hlavními postavami a zápletkou. Jestliže pokazíte počáteční věty, pravděpodobně nikdo nebude číst dál – proto se velmi důkladně věnujte svým prvním větám!

„Mezi nejdůležitější věty v každém textu patří právě ta první. Pokud nepřiměje čtenáře, aby přistoupil k druhé větě, váš text je mrtvý. A pokud ho druhá věta nezaujme tak, aby pokračoval ke třetí větě, je stejně mrtvý. Takové vrstvení, které nutí čtenáře neustále pokračovat, dokud ho příběh nepohltní, je pro spisovatele životně důležitá dovednost.“ – William Zinsser

Praxe: Napište několik variant první věty (souvětí) vašeho příběhu. Zkuste k tomu použít následující klíč: čistě popisná, s přímou řečí, akční, nabitá emocemi, s nedorečeným tajemstvím, s nějakým kontrastem, v ich-formě a v er-formě. Věty mezi sebou porovnejte.

Reflexe: Podívejte se na následující čtyři první věty ze světové literatury: 1. *Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz.*; 2. *Ateliér byl plný syté vůně růží, a když se mezi stromy v zahradě pohnul lehounký letní vánek, zavanul otevřenými dveřmi těžký pach šeriku nebo jemnější parfém růžově kvetoucího hlohu.*; 3. *„Gdototutaxmrdí,“ hádal pohoršený Gabriel.*; 4. *Kdo tam? Z jakých textů tyto věty pocházejí? V čem jsou zajímavé? Co všechno z nich můžeme vyčíst (atmosféru, hlavního hrdinu, tempo a styl vyprávění, zárodek zápleky apod.)? Můžeme podobné informace dohledat i ve vašich úvodních větách? V čem jsou vaše první věty lepší (nebo horší) oproti zde uvedeným příkladům? Budou vaši čtenáři chtít po vašich prvních větách číst dál? Která z vašich počátečních vět je nejlepší a proč?*

KOMPOZICE

Teorie: Je jedno, zdali patříte k těm autorům, kteří někde začnou a pak se nechávají unášet příběhem, nebo k těm, kteří dopředu plánují kompozici a strukturu vyprávění a pak už jenom tzv. „doplňují do šablony“. Nic není špatně, nic není dobře (jen první varianta vyžaduje důkladnější revize). Příběhy – a to již znáte ze základní školy – obecně strukturujeme na tři části: expozice (úvod), peripetie (stať) a katarze (závěr). Každá část má svou specifickou funkci – expozice uvádí do děje, stanovuje tempo a styl vyprávění a upoutává čtenářovu pozornost; peripetie je série konfliktů a nepříjemností, která oddaluje konec; katarze korunuje celé dílo a určuje vyznění celého příběhu. Jestliže zkažete začátek, čtenáři nebudou číst dál. Pokud zkažete konec, zkažili jste celý text. Věnujme se tedy chvíli kompozici (struktuře) vašeho příběhu...

Praxe: Toto cvičení se jmenuje „3 x 3“. Rozdělte svůj příběh do tří částí (viz teorie výše) a každou tuto část popište pouze třemi nejpodstatnějšími a nejvíce charakterizujícími slovy. Vznikne vám tak krásný vizuální pavouk, taková zajímavější osnova vašeho příběhu.

Reflexe: Jeden hollywoodský producent, kterému každý den přistály na stole k posouzení stohy nových scénářů, údajně vymyslel skvělou metodu, jak oddělit zrno od plev. Přikázal všem začínajícím scenáristům popsat obsah jejich filmu v krátkém útvaru, který by se měl vejít na vizitku. Pokud byli schopní napsat zajímavý příběh na malý kus papírku, rozhodl se přečíst si celý jejich scénář. Pokud ho vizitka nezaujala, scénář hodil do koše. Je kompozice vašeho příběhu zajímavá? Skončila by u zmíněného producenta v koši, nebo by vám dal šanci a váš příběh si přečetl celý? Uvědomte si, prosím, že jakýkoliv příběh je stolička se třemi nohami – všechny musí být pevné, jinak nebude držet a bude se zbytečně klátit.

MALÁ CVIČEBNICE TVŮRČÍHO PSANÍ

POPIS

Teorie: Mnoho lidí se mě ptá, jak napsat dobrý popis. Odpověď by vyžadovala dlouhé hodiny až dny důkladného zkoumání fungování popisu. Nicméně prozradím vám jedno ze základních a velmi dobře fungujících pravidel psaní popisu, které zní: Nezaměřujte se v popisu pouze na zrak – čím více lidských smyslů do popisu zapojíte, tím bude barvitější, zajímavější a lepší.

Praxe: Představte si místo, které důvěrně znáte (může to být škola, most, nákupní centrum, park, pláž či vaše kuchyně). Představte si, že na tomto místě stojíte se zavázanýma očima. Představte si, jaké vnímáte zvuky, pachy, doteky, chutě. Nyní napište krátký popis tohoto místa (pozor, pořád máte zavázané oči!), aniž by bylo vybrané prostředí v textu vyloženě pojmenované.

Reflexe: Umělecký popis funguje následujícím způsobem: vy jako autoři máte v hlavě nějaký obraz, který chcete skrze text předat čtenáři. Zdali to umíte, si nyní můžete vyzkoušet na vlastní kůži, neboť jste právě napsali popisný text o nějakém místě, které v něm není prozrazené. Dejte proto přečíst váš popis nějakému známému, který by měl zkusit uhádnout, kde se vypravěč právě nachází. Jestliže několik lidí uhádne vámi popsané místo, dalo by se říct, že jste pravděpodobně zvládli základní funkci popisu. Gratuluji vám! Jestliže máte pocit, že by to chtělo další studium, doporučuji vám přečíst si úžasný popis, který najdete na úplném začátku knihy *Obraz Doriana Graye* od Oscara Wilda.

DIALOG

Teorie: Dialog je velmi těžká disciplína. Jeho základní kámen úrazu spočívá v následujícím – dialog není přepisem běžné řeči, ale má tak vypadat. Když se nad tím zamyslíte, jistě objevíte spoustu rizik a úskalí, která toto tvrzení obsahuje. Mezi hlavní funkce dialogu v uměleckém textu patří například zrychlovat tempo vyprávění nebo charakterizovat postavy a vztahy mezi postavami. Příímá řeč je velmi mocný nástroj, čili následuje kratičké cvičení k jejímu prozkoumání...

Praxe: Jděte na libovolné veřejné místo, kde se obvykle vyskytuje mnoho lidí. Sesbírejte minimálně patnáct útržků dialogů (dva až čtyři řádky na každý) z alespoň pěti různých konverzací. Nyní si vyberte deset nejzajímavějších promluv a zkuste z nich sestavit kratičkou scénu, případně ucelený příběh, se dvěma až třemi postavami, které vás napadnou. Vybrané dialogy samozřejmě můžete proložit popisem či je nepatrně poupravit. Nebojte se toho, obvykle z tohoto cvičení vzejdou velmi zábavné texty!

Reflexe: Porovnejte dialogy, které jste sesbírali na ulici, s těmi, které nakonec skončily ve vašem příběhu (příp. útržku scény). Najděte rozdíly mezi rytmem, obsahem a charakteristikou postavy a skutečného člověka, od kterého jste si jeho věty vypůjčili. Také zkuste chvílku popřemýšlet nad tím, proč jste si vybrali právě tyto věty – čím se odlišovaly od ostatních, v čem vynikaly, proč vás zaujaly?

MONOLOG

Teorie: Skrze monolog můžete velmi elegantním způsobem charakterizovat literární postavu. Každý z nás má odlišnou slovní zásobu, někdo potřebuje deset vět k vyjádření jedné myšlenky, někomu jinému stačí k vyřčení téhož pouze věty tři. Někdo má vadu řeči, někdo často opakuje nějaké slovo či frázi (např. *vlastně* nebo *prostě*). Odlišit různé řeči postav je skutečně velké umění a stojí za to ho rozvíjet.

Praxe: Napište krátké monology (5 až 15 vět) následujících postav, které jdou do obchodu s oblečením reklamovat čepici: malá holčička s copánky a s lízátkem; babička, která se právě vrací z nedělní mše (v nákupních centrech mají otevřeno i o víkendu) a policista. Ze všech třech monologů by se měl čtenář navíc dozvědět: jméno postavy, co má momentálně v kapse, kolik je postavě let, jaké je číslo její boty (ano, to myslím vážně) a kdy poprvé jedla koprovou omáčku. Tyto informace zkuste do monologů dostat různým způsobem a vždy v různém pořadí. Nepoužívejte dovětky typu „řekla a usmála se“, zaměřte se skutečně pouze na přímou řeč (tzn. uvozovky dole, bla, bla, bla, tečka a uvozovky nahoře). Možná to vypadá složitě, ale ve skutečnosti je to velká zábava, věřte mi!

Reflexe: Porovnejte mezi sebou napsané monology – je z nich patrné, že právě mluví malá holčička, stará babička a pak policajt? Povedlo se vám dostat do monologů zadané informace? Vymysleli byste i jiné způsoby, jak zmínit v přímé řeči vyjmenované úkoly (čím více možností, tím lépe, samozřejmě)? Jak se vám tyto přímé řeči psaly (nyní máte totiž jedinečnou příležitost vypožorovat, zdali tíhnete spíše k dialogům, nebo spíše k popisům – nic z toho není lepší nebo horší, ale poznat svůj styl psaní vám dokáže v budoucnu ulehčit hodně práce)?

POSTAVA

Teorie: Postavy se v uměleckých textech projevují nejen skrze dialogy a monology (o tom byla předchozí cvičení), ale i akcí či prožíváním, tj. emocemi. Každá postava by měla mít svou motivaci, neboť drtivá většina příběhů je o překonávání překážek a spisovatelé nepotřebují slabochy, kteří by nechtěli zachránit planetu, nalézat ztracené dívenky, prozkoumávat neznámá území, bojovat s nemocemi a nástrahami osudu. Postavy bez dobré motivace by to lehce vzdaly a nebylo by o čem psát. Dále postavy dělíme na ploché a plastické (živé, barvitě) či statické (bez vývoje) a dynamické (ty, které se vyvíjí). Velké tajemství psaní praví, že čím více o postavě víte (i informace, které se do příběhu vůbec nepromítnou), tím lepší a živější se postavy stávají na papíře.

Praxe: Projděte svůj dům či byt a najděte nějaký zajímavý předmět. Může to být vskutku cokoli – obyčejný mixér či suvenýr z exotických cest. Posadte se s touto věcí do křesla a vytvořte si v hlavě živý obraz člověka, který by tuto věc mohl z vašeho domova ukrást. Proč by chtěl právě tuhle věc (např. šilný pekař sbírající mixéry), jak ji ukradl, co s ní bude dělat, co následovalo po loupeži. Až bude vaše postava hotová, promluvte si s ní – co jí trápí, jaké bylo její dětství, jaké jsou její sny, jak vypadá. Nyní o ní napište povídku...

Reflexe: Jestliže jste již napsali o tajemném zloději povídku a dokážete ihned a bez zaváhání zodpovědět následující dotazy, pravděpodobně jste stvořili živou a plastickou figuru. Otázky: Jaké jídlo jí chutná? Jaká je její konfekční velikost? Jaká je její obvyklá myšlenka těsně po probuzení? Pije alkohol (jaký)? Kam nejdále cestovala? Jak se jmenují její rodiče? Jak vypadá její nejlepší přítel(kyně)? Jaké jsou její zlovyky? Věří vaše postava v Boha (a proč)? Jaký byl její nejoblíbenější předmět ve škole? Jak by vaše postava reagovala, kdyby ji na ulici požádal bezdomovec o 20 Kč? Má vaše postava nějakou fobii? Co má momentálně v kufru (kabelce, kapse)?

HLEDISKO

Teorie: Hledisko by se dalo popsat jako úhel pohledu na celé vyprávění (nebo také perspektiva). Hledisko je něco jiného než vypravěč a nemusí se s ním nutně slučovat. Čí je hledisko, toho je příběh. Kdybyste se dívali na příběh Romea a Julie z hlediska Romea, bylo by to trošku něco jiného než z hlediska Julie. Stejně tak by se dal zpracovat z hlediska nějaké nezávislé služebné a zase by to bylo trošku jiné vyprávění. Vždy, když se budete chystat napsat nějakou novou povídku, promyslete si důkladně, jakou perspektivou se na svůj příběh podíváte – změna hlediska dokáže velké divy, a o tom je následující cvičení...

Praxe: Vybavte si člověka, kterého opravdu nemáte rádi. Nyní si představte situaci, kdy jdete na oběd do nějaké příjemné a velmi útulné kavárničky. Několik lidí sedí v rohu u barevnými nápisy popsané výlohy a směje se, další něco tūkají do mobilu a v protějším rohu sedí právě ten člověk, kterého vůbec nemůžete vystát, a čte si noviny. Popište ich-formou (zhruba na půl strany) svůj příchod do kavárny, hledání volného místa a objednání si jídla. Poté si vezměte prázdný list papíru a představte si, že jste ten člověk, kterého nemáte rádi. Vklouzněte do jeho hlavy a napište další půlstranu jeho myšlenek během stejné situace – když jste vy přicházeli do kavárny a objednávali si něco k jídlu. Porovnejte obě verze této stejné události.

Reflexe: Jak se celá událost změnila, když jste změnili hledisko? Která část se vám psala lépe a proč? Našli byste ve svých starších textech nějaký vhodný příběh, kterému by prospěla změna perspektivy (a proč)? Napadá vás příklad ze světové i české literatury, kde autor chytře pracoval s hlediskem (např. William Faulkner a jeho *Když jsem umírala*)? Jaké (ne)výhody může mít hledisko malého dítěte?

KONFLIKTY

Teorie: Konflikty hýbou celým dějem. Posouvají příběh dopředu, jsou jeho motorem. Hlavní konflikty jsou spojené se zápletkou, která by je měla vytvářet. Zápletka není, že se do sebe zamilují dva lidé. Zápletka je, že se do sebe zamilují dva lidé ze zneprátelených rodů. První varianta nic zajímavého nevytváří; z druhé vyplývají intriky, tajemství, akce, napětí, problémy a nesnáze. Velké příběhy vyžadují velké zápletky. A velké zápletky plodí jako na běžícím pásu velké konflikty. A to je dobře, protože pak je o čem psát a co číst.

Praxe: *Jeník přijel za starou známou do vzdálené vesnice. Ano, tak zní základní situace a já se ptám, co se stalo potom? Jaká nesnáz (konflikt) mohla Jeníka potkat? Vymyslete prosím alespoň pět různých konfliktů, které by rozhýbaly touto jednoduchou a zatím šedivou situací (například se mohlo ukázat, že jeho stará známá je nyní zarostlý chlap, který si nic nepamatuje).*

Reflexe: Myslíte si, že umíte vytvořit zajímavý konflikt, který dokáže pohnout dějem? Dokázali byste navázat na jeden z vašich vymyšlených konfliktů a přimyslet k němu další dva, které budou gradovat (tj. malý problém [ten již máte hotový z části Praxe] → střední problém → velký problém)? Napadnou vás nějaké zajímavé zápletky, které znáte z divadla? Máte raději akčnější příběhy, nebo pomalé (řekněme až lyrické) vyprávění (a proč)?

KONEC

Teorie: Zase trocha opakování ze školy – fabule a syžet. Fabuli obvykle odvyprávíte svým kamarádům, když se vás zeptají: „O čem byl ten film?“ Fabule je sled událostí uspořádaných tak, jak by se odehrály v reálném čase (např. zamilovali se do sebe → unesli ji → vydal se ji zachraňovat → zachránil ji → vzali se). Syžet je uspořádání trochu jiné – tak, jak je to v textu (či na filmovém plátně) skutečně odvyprávěno (např. snímek mohl začít jejím únosem → pak chlapec vzpomínal, jak se s dívkou seznámili → pak bychom mohli vidět jejich svatbu → ale nejprve ji musí zachránit → zachrání ji a zase zpátky k svatbě). Porovnejte obě varianty příběhu a ujistěte se, že víte, jaký je rozdíl mezi fabulí a syžetem (příp. na internetu najdete spoustu rozšiřujícího materiálu a podrobnější definice).

Praxe: Toto je velmi jednoduchá fabule: *Maminka Aniče zakázala chodit do lesa. Anička ji neposlechla, a přeci jenom se do lesa vydala. V lese ji sežral tygr.* Nyní zkuste vymyslet alespoň tři různé varianty syžetu (tj. odkud kam byste tento příběh vyprávěli). Např. můžete začít tím, že Anička jde lesem a bojí se, vzpomíná na maminku a na její zákaz. Pak přiskočí tygr a sežere ji. Nebo můžete začít tím, jak se molekuly Aničky rozpouští v tygrově žaludku. Rozložená Anička si vpomene na své sežrání a pak třeba i na mamčin zákaz chodit do lesa. Variant je nekonečně mnoho, pohrajte si s tím chvíli...

Reflexe: Porovnejte mezi sebou jednotlivé syžety – jak moc ovlivnily základní fabuli? Např. můj první příklad by mohl být horor, kdežto druhý příklad by se klidně hodil i na nějaké filozofické pojednání. Jak moc pro vás bylo obtížné vymyslet tři různé syžety ke stejné fabuli? Vidíte (a cítíte) sílu začátku a konce (jak moc dokážou s celým příběhem zatřást a změnit jeho celé vyznění)? Jak můžete tuto znalost uplatnit ve svém vlastním psaní?

REVIZE

Teorie: Revize mnoho autorů bolí. Většinou (možná vždy) je nutné odstranit z textu přebývající metafory, nezajímavá přídavná jména, zkrátit zbytečně dlouhé věty, škrtnout některé odstavce. Profesionální spisovatel dělá hned několik revizí a korektur svého textu. Číslo deset není v tomto ohledu vůbec neobvyklé. A právě revize jsou tím, čím se můžete od ostatních odlišit, neboť grafoman raději napíše text nový, než aby se zaobíral textem již napsaným. Dám vám jednu radu, která funguje téměř 100% u všech začínajících autorů: zkuste škrtnout poslední odstavec a podívat se znovu na celý text, zdali náhodou nebude lepší. V posledním odstavci totiž většina autorů znovu celý příběh shrne, kdežto různé pointy jsou mnohem zajímavější. Nemusí to být zrovna váš případ, ale mnoha lidem již škrtnutí posledního odstavce velmi pomohlo.

„Většina prvních verzí může být zkrácena až o 50 %, aniž by ztratila svoji informační zátěž nebo umělecký záměr autora.“ – William Zinsser

Praxe: Podívejte se na libovolný delší text, který jste napsali v rámci předchozích cvičení (např. Postava, Hledisko či Monolog) a zkuste ho zkrátit minimálně o 20 %.

Reflexe: Já vím, jak je těžké škrtnat, věřte mi. Bolí to a nikomu se do toho většinou nechce. Ale snad jsem vás již přesvědčil, že bez revizí a korektur se jednoduše neobejdete. Zkuste si dát den či dva pauzu a pak se znovu podívat na již proškrtaný text – je lepší? Měl by být. Dalo by se ještě něco škrtnout? Pokud ne, poproste někoho ze svých známých, aby vám zkusil text zpřehlednit. Řekněte mu, ať vám nemění věty, pouze škrtně ty, které se mu/jí zdají nadbytečné. Mnoho čtenářů je v tomto směru velmi kritických, a když nebudou s vaším textem vyloženě emocionálně spjatí, mohou vám ukázat cestu, jak nalézt nadbytečný balast. Revize jsou jako broušení diamantu. A krásné diamanty má přece každý rád!

SPISOVATELSKÝ ZÁPISNÍČEK

Spisovatelský zápisník je nedocenitelná pomůcka pro každého tvůrčího člověka. Ve své podstatě se jedná o malý zápisník. Diář, do kterého si zapisujete své nápady, které vám během dne vyvstanou na mysli. Měli byste ho nosit všude s sebou. Pokud jste aktivní, je to první věc, kterou strkáte ráno do batohu nebo kabelky. Česká spisovatelka a dramatička Daniela Fischerová jednou prohlásila: *„Kdyby u nás hořelo, prvně si vezmu své spisovatelské zápisníčky; teprve až potom bych myslela na zbytek věcí.“*

Ano, je to tak. Pro umělce mají větší cenu než zlato!

A navíc, k umění psát patří i umění pozorovat...

Do jisté míry vás to může z počátku otravovat (mě to taky otravovalo); možná nebudete přesně vědět, co tam napsat, ale časem si najdete svůj vlastní styl.

Do tohoto zápisníčku si zapisujte běžné denní postřehy, zajímavé citáty, konkrétní nápady na povídky nebo knihy, obrazy, dobrodružné cesty, tzv. „zápletkotvorné postavy“ atd. Rozhodně nespolehejte na svoji paměť! Z 99 % nápad v hlavě neudržíte a za hodinu bude ten tam. Ani nechci vědět, kolik příběhů mi takhle uniklo. Na druhou stranu mi stačí prolistovat jeden ze (zatím) dvou svých zápisníčků, a kdykoliv budu bez nápadu, něco tam určitě objevím.

Spisovatelský zápisník je banka s nejvýhodnějším úrokem – jeden postřeh o deseti slovech může totiž za pár let vynést úžasnou novelu s deseti tisíci slovy!

NÁPOVĚDA

Tuto náповědu použijte kdykoliv, kdy si nebudete vědět rady. Najdete zde zajímavé postavy, místa děje, témata a poutavé první věty. Můžete je využít samostatně, nebo v libovolné (nejlépe náhodné) kombinaci. Vaši kreativitě se meze nekladou!

*	Postava	Místo	Téma	První věta
1	Lovec motýlů	Krabice na zvířata	Nesudte knihu podle její obálky.	Všechny dveře domu se naráz otevřely.
2	Zranitelný machýrek	Sektor A121	Pravda je silnější než fikce.	Vesnice ležela pod metrem sněhu.
3	Nudný sportovec	Vana	Všichni chtějí naše dobro; nenechme si ho vzít!	Kdo potřebuje štěstí, když máte...
4	Depresivní babička	Větev	Tak dlouho se se džbánem chodí pro vodu, až se ucho utrhne.	Možná ano.
5	Hladovějící režisér	Sousedův dům	Žádná žena neudělá z blbce chytráka, ale každá žena dokáže udělat z chytrého muže vola.	Slunce nesvítilo.
6	Osvobozená otrokyně	Zapadlá budova	Starého psa novým kouskům nenaučíš.	Nikdy se neměla nechat tak příšerně ostříhat.
7	Opilý spisovatel	Nudný večírek	Příliš mnoho vaření zničí i vývar.	Byl to samotář.
8	Nedůvěřivá pokojská	Okázala koupelna	Tancovat jde i se zlomenou nohou.	Jsem člověk, kterému můžete 100% věřit.
9	Impulzivní opravář	Alej opadaných stromů	Smrt podporuje chuť k životu.	Proč jsi ho zabil?!
10	Mluvicí hrnek	Ve vlaku	Láska je výměna.	Příběh začíná v den, kdy jsem našel ten batoh.

SLOVO ZAVEREM

*Jestliže jste absolvovali všech dvanáct
pečlivě vybraných a sestavených cvičení,
udělali jste ohromný krok dopředu.*

Mám radost z vaší odhodlanosti stát se

spisovatelem! Budu vděčný

za jakoukoliv zpětnou vazbu

a v případě vašeho dalšího zájmu

o seberozvýjení vás rád uvítám

na některém ze svých kurzů tvůrčího

psaní pro veřejnost. Více informací

najdete na mých webových stránkách

<http://www.renenekuda.cz>.

Upřímně vám za vše děkuji!

René Nekuda

MALÁ CVIČEBNICE TVŮRČÍHO PSANÍ

Malá cvičebnice tvůrčího psaní je drobná praktická příručka, která vás provede světem inspirace. Obsahuje celkem dvanáct pečlivě vybraných a sestavených cvičení tvůrčího psaní, na kterých si můžete vyzkoušet například tvorbu živé literární postavy, napsání poutavých začátků či budování důmyslných konfliktů, které hýbají příběhem.

I když je vše psáno hravou formou, po absolvování celého kurzu, který tato cvičebnice dohromady utváří, byste měli získat větší rozhled a jistější pohyb po papíře.

Jednotlivá cvičení (lekce) jsou přehledně strukturována (teorie, praxe, reflexe), čili získáte i otázky k zamyslení a ke zpětné vazbě i malý, leč velmi podstatný, vhled do teorie tvůrčího psaní. Takže... nebojte se tvořit a psát!

René Nekuda (* 1986) vystudoval Literární akademii v Praze, několik let pracoval jako novinář, píše povídky a divadelní hry, cestuje po světě a o svých cestách také přednáší. Od roku 2011 profesionálně vyučuje tvůrčí psaní.

Je vítězem první tištěné reality show (časopis Nový prostor, 2005), na svém kontě má několik drobných literárních ocenění a svoji tvůrčí energii realizuje v mnoha veřejných projektech (moderování, režie/dramaturgie pořadů či jako herec). Dále si vede svůj internetový medailonek RenéNEKUDA.cz spojený s blogem (nejen) o kreativitě a tvůrčím psaní.

